

Соляник В. І.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

СТРУКТУРА КОНЦЕПТУ «ПРИРОДА» В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ДЖЕКА ЛОНДОНА

У сучасній лінгвістичній науці спостерігається декілька підходів до розуміння концепту та його структури. Так, Ю. С. Степанов при розгляді концепту приділяє увагу культурологічному аспекту. Вся культура розуміється як сукупність концептів і стосунків між ними. Концепт – це «згусток культури» в свідомості людини; у вигляді концепту культура входить в ментальний світ людини. За допомогою концепту людина як «творець культурних цінностей» сама входить в культуру, а в деяких випадках і впливає на неї. Концепти, на відміну від понять, не лише мисляться, а й «переживаються». Вони є предметом емоцій, симпатій і антипатій, а інколи і зіткнень. Концепт – це «основне вічко культури на ментальному світі людини» [5: 43].

У концепта складна структура. З одного боку, до неї належить все, що є у будові поняття; з іншого — в структуру концепту входить все те, що і робить його фактом культури – вихідна форма (етимологія); стисла до основних ознак змісту історія; сучасні асоціації; оцінки тощо.

Е. С. Кубрякова вважає, що концепт не виникає безпосередньо із значення слова, а є результатом зіткнення значення слова з особистим досвідом людини, тобто концепт є посередником між словами і дійсністю. Вчена моделює один з головних принципів людського пізнання – принцип контейнера, який одночасно є і головним принципом як семіотичного, так і когнітивного підходів до мови. Вона пропонує назвати його принципом «оборотності позиції спостерігача». Його суть полягає в тому, що при розгляді будь-якого об'єкту в світі і всесвіту вибір перспективи його розгляду може бути змінений, причому позиція спостерігача може змінитися на зворотну. Якщо мова відображає

особливе бачення світу, то і віддзеркалення в ній позиції спостерігача (або свідоме абстрагування від світу) відповідає загальній суб'єктивності збережених і закріплених в мові концептів [2].

Ю. Д. Апресян ґрунтує теорію концепта на наступних положеннях:

- 1) кожна природну мову відображає певний спосіб сприйняття і організації світу;
- 2) властивий мові спосіб концептуалізації світу частково універсальний, частково національно специфічний;
- 3) погляд на світ (спосіб концептуалізації) «наївний» в тому сенсі, що він відрізняється від наукової картини світу, але це не примітивні вистави [1].

В дослідженнях В. І. Соляник семантика мовного знака представляється як єдиний засіб формування вмісту концепту як синоніму сенсу [4].

Розуміючи концепт в широкому сенсі, можливо стверджувати, що основними конституюнтами концептуальної системи є концепти, близькі семантичним частинам мови, – концепти об'єкту і його частин, руху, дії, місця або простору, часу, ознаки. Реалії дійсності, збережені в свідомості і втілені в концептах – компонентах свідомості, уявляючи знання про світ, є концептуальною картиною світу. Реалії ж дійсності, збережені в свідомості у вигляді концептів і відбиті вербально, тобто мовними засобами (лексичними, граматичними, стилістичними), представляють мовну картину світу.

«В ширшому сенсі структуру концепту можна представити у вигляді круга, в центрі якого лежить головне поняття, ядро концепту, а на периферії знаходиться все те, що привнесене культурою, традиціями, народним і особистим досвідом» [3: 42].

В мовній картині світу Джека Лондона як представника «аніمالістичного жанру» в американській англійській літературі концепт «Природа» посідає особливе місце.

У даному дослідженні структура концепту «Природа» розглядається по аналогії з виділенням структури концепту «Людина» у вигляді концептосфери [4].

В сфері концепту «Природа» в мовній картині світу Джека Лондона ядро даного концепту представляє само поняття «Природа», у приядерній зоні мають місце такі номінації, як «Флора», «Фауна» та «Природні явища», а на периферії знаходиться лексика, що представляє реалізацію даного концепту в мовній картині світу Джека Лондона, а саме «Тварини та птиці», «Погода», «Кліматичні явища», «Стихійні явища», «Дерева, квіти та інші рослини».

Таким чином, дослідження певного концепту в мовній картині світу автора передбачає аналіз, перш за все, лексичних, а також граматичних та стилістичних засобів, використаних автором в його творах, засобів, що реалізують сенс концепту на відповідному мовному рівні.

Література:

1. Апресян Ю. Д. Избранные труды. — Т. II. Интегральное описание языка и системная лексикография. — М.: Школа «Языки русской культуры», 1995. — С. 348-385.
2. Кубрякова Е. С. Язык и знание: На пути получения знаний о языке: Части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира / Е. С. Кубрякова. — М.: Языки славянской культуры, 2004. — С. 560.
3. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику / В. А. Маслова. — М.: Флинта: Наука, 2004. — С. 396.
4. Соляник В. І. Особливості структури концепта «ЛЮДИНА» в мовній картині світу Ф.С. Фіцджеральда. Modern Scientific Potential. — Sheffield LTD., 2017. — РР.34-36.
5. Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. — [3-е изд., исправл. и дополн.] — М.: Академический проект, 2004. — С. 992.